

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה עליך לענות על ארבע שאלות סך הכול (לכל שאלה – 25 נקודות):

נושא א – הגמול (פרקי איוב)

נושא ב – דמויות מופת

נושא ג – "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק"

נושא ד – פרשנות רש"י ורמב"ן

חובה לענות על ארבע שאלות.
יש לענות **לפחות** על שאלה אחת
מנושא א – הגמול (פרקי איוב).
$$\left\{ \begin{array}{l} 100 \text{ נקודות} \\ (25 \times 4) \end{array} \right\}$$

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

ד. הוראות מיוחדות: קרא בעיון את הוראות הבחירה, וענה על פי ההוראות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טייטה" בראש כל עמוד המשמש טייטה.
כתיבת טייטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

הנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

עליך לענות על ארבע שאלות כדלקמן: על שאלה אחת לפחות מנושא א (שאלות 1-3) ועל שלוש שאלות נוספות לבחירתך מנושאים א-ד (שאלות 1-9). לכל שאלה – 25 נקודות.

נושא א – הגמול (פרקי איוב) – חובה

עליך לענות לפחות על שאלה אחת מן השאלות 1-3 (לכל שאלה – 25 נקודות).

1. איוב, פרקים א'–ב'

א. עיין בפרק א', פסוקים א'–י"ט.

(1) צטט פסוק המתאר את אופיו הדתי־מוסרי של איוב.

(2) בפסוקים אלה מתוארות ארבע מכות הבאות על איוב.

כתוב בלשונך את ארבע המכות הבאות על איוב, והסבר את ההדרגתיות שבמכות.

(3) מהו המשפט החוזר בכל אחת מן המכות, ומהי משמעותו?

(10 נקודות)

ב. "בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָּיו" (פרק ב', פסוק י').

רש"י: "בשפתי' – אבל בליבו חטא".

ראב"ע: "להורות כי עוד יחטא בשפתי' ויוציא מפיו מילים ברוב צערו".

מה הכתוב מעיד על איוב לפי כל אחד מן הפרשנים?

(10 נקודות)

ג. בפירוש "דעת מקרא" על איוב כתב הפרשן עמוס חכם:

"נמצא בדברי אשת איוב הם ניסיון שלישי לאיוב".

(1) על פי פירוש "דעת מקרא", הסבר מדוע דברי האישה הם ניסיון לאיוב.

(2) האם עמד איוב בניסיון זה? הוכח את תשובתך מן הפסוקים.

(5 נקודות)

2. איוב, פרק ד' – נאום אליפז

א. עיין בפסוקים א'–י"א.

(1) אליפז פונה בנאומו לאיוב בדברי עידוד ובדברי תוכחה.

כתוב בלשונך את דברי העידוד ואת דברי התוכחה שבדבריו.

(2) כתוב בלשונך מהי הטענה העיקרית שאליפז טוען בפסוקים ז'–י"א.

(10 נקודות)

(שים לב: סעיף ב–ג של השאלה בעמוד הבא.)

ב.

"הלא יראתך כסלתך ותם דרכך" (פסוק ו').

מלבי"ם: "הלא יראתך כסלתך" - שמה שעד עתה היית ירא אלוקים לא הייתה יראה אמיתית, כי הייתה רק בסיבת כסלתך, שהיית מקווה על ידי יראת ה' להישמר מכל רעה ונזק, והיית ירא יראת העונש [ו]לא יראת ה', וכן תקוותך הייתה סיבת תום דרכך, מה שהיית תמים דרך לא היה לשם ה' [אלא] רק בעבור תקוות הגמול והשכר, כי לכן אחר שראית שה' הביא עליך ייסורים וסר טובו ממך, התחלת להכחיש בהשגחה ובפינות האמונה, ואם כן מבואר כי הביא עליך הייסורין כדין".

(1) על פי מלבי"ם, מהי טענתו העיקרית של אליפז בדבריו: "הלא יראתך כסלתך"?

(2) על פי מלבי"ם, על מה מעידים הייסורים שבאו על איוב?

(10 נקודות)

ג.

עיין בבראשית, פרק ט"ו, פסוק י"ב, ובאיוב, פרק ד', פסוקים י"ב-ט"ו.

(1) כיצד הגיב אברהם בברית בין הבתרים על קבלת הנבואה מאת ה'?

(2) האם תגובתו של אליפז דומה לתגובתו של אברהם או שונה ממנה? בסס את תשובתך על לשון הפסוקים.

(5 נקודות)

3.

איוב, פרק מ"ב

א.

בפסוקים א'-ג' איוב משיב על המענה השני של ה'.

(1) מהי הטענה של איוב בפסוק ב'?

(2) מהי הטענה שלו בפסוק ג'?

(10 נקודות)

ב.

רש"י (לפסוק ז'): "כי לא דברתם" - שהרי לא דיברתם אליי טענה נכונה כעבדי איוב, שהרי הוא לא פשע בי כי אם על אשר אמר 'תם ורשע הוא מכלה' (ט', כ"ב) [...] ואם הוסיף לדבר - מפני קושי ייסורין אשר כבדו וחזקו עליו דיבר, אבל אתם פשעתם על אשר הרשעתם אותו [...] והיה לכם לנחמו [...] ולא די לאיוב בצרתו וייסוריו כי גם הוספתם על חטאיכם פשע להקניטו".

(1) מהי הסנגוריה שה' מלמד על איוב?

(2) מהי טענתו של ה' נגד היחס של הרעים אל איוב?

(10 נקודות)

ג.

"כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב" (פסוק ז').

מצודת דוד: "ועם שגם איוב לא דיבר נכונה, מכל מקום קראו עבדי, ואמרו רבותינו ז"ל מכאן שאין אדם נתפס

על צערו, כי בעבור קושי הייסורין דיבר מה שדיבר".

על פי מצודת דוד, גם על איוב יש ביקורת. הבא דוגמה לדברים שאמר איוב, שאפשר לבקר אותו עליהם.

הסבר מדוע לדעת מצודת דוד זכה איוב לכינוי "עבדי".

(5 נקודות)

נושא ב – דמויות מופת

4. אלישע – מלכים ב, פרק ב'

א. עיין בפסוקים כ"ג-כ"ה.

(1) על פי מה שלמדת, היכן פגשו הנערים את אלישע, ומה אפשר ללמוד על נערים אלה מן הכינוי שהכתוב מכנה אותם?

(2) הבא מלשון הפסוקים שת ראיות שהעונש של הנערים היה על פי העיקרון של "מידה כנגד מידה".
(10 נקודות)

ב. "וַיִּתְקַסּוּ בוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲלֵה קִרְחַת עֲלֵה קִרְחַת" (פסוק כ"ג).

מצודת דוד: "עלה קרח" - לפי שאליהו רבו היה בעל שיער ואלישע היה קירח אמרו בלעג והיתול: עלה קירח השמיימה כאליהו רבך, וכאילו אמרו אינך במעלה כמוהו, כי הוא היה בעל שיער ואתה קירח".
רש"י: "עלה קרח" - מכאן שהקרחת [רוקנת] עלינו את המקום, שעד עכשיו היינו משתכרין [מרוויחים את שכרנו] להביא מים מתוקים מרחוק ומתפרנסין בכך, ומשהמתיקו איבדו פרנסתן".

(1) על פי כל אחד מן הפרשנים, הסבר מדוע כינו הנערים את אלישע "קירח".
(2) על פי הפירוש שמביא רש"י, הנערים התנהגו בכפיות טובה כלפי אלישע. הסבר מהי כפיות טובה.
(10 נקודות)

ג. עיין בשמות, ב', י"ב ובפרקנו בפסוק כ"ד.

רש"י (לשמות): "וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ" - [ש]עתיד לצאת ממנו שיתגייר".

רש"י (למלכים): "ראה שאין בהם ולא בזרעם לחלוחית של טובה".

(1) על פי רש"י, מה משותף לראייה של משה ולראייה של אלישע?
(2) מה עשה משה בעקבות מה שראה, ומה עשה אלישע בעקבות מה שראה?
(5 נקודות)

5. אסתר, פרק ה'

א. עיין בפסוקים ד'-ח'.

בפסוקים אלה מסופר על כמה פעולות שעשתה אסתר, ובתת-סעיפים (1)–(3) שלפניך מוצגות המטרות של פעולותיה של אסתר.

בכל אחד מתת-סעיפים (1)–(3) כתוב את הפעולה שעשתה אסתר כדי להשיג את המטרה, והבא מן הפסוקים ציטוט המתאר את הפעולה שעשתה.

(1) יצירת תחושת בהלה ודחיפות

(2) יצירת קנאה וחשדנות אצל אחשוורוש

(3) יצירת מתח

(10 נקודות)

ב. עיין בפרק ה', פסוקים ז'-ח', ובפרק ז', פסוק ג'.

"דעת מקרא" (לפרק ז', פסוק ג'):

"ותען אסתר המלכה ותאמר' - ובמשתה של אתמול נאמר 'ותען אסתר ותאמר', לרמוז שהיום דיברה בקול תקיף כמלכה, ולפיכך לא פתחה כאן 'שאלתי ובקשתי'. 'בעיניך המלך' - ובמשתה של אתמול 'בעיני המלך'. היום דיברה בלשון תקיפה יותר ופונה אליו בלשון נוכח".

(1) ציין שני הבדלים בין דברי אסתר במשתה הראשון ובין דבריה במשתה השני.

(2) מה אפשר ללמוד מן ההבדלים האלה על השינוי שחל באסתר המלכה בין שני המשתאות?

(10 נקודות)

ג. עיין בפרק ה', פסוק י"ב.

רבי יוסף קרא: "ותאמר אסתר אם על המלך טוב יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו' (פסוק ד') - לפיכך זימנה שניהם לסעודה, שאם הייתה מבקשתו וצווחת לפני השרים על המן, להעביר את רעתו ולבטל את גזרתו, והרבה אוהבים להמן והרבה שונאים לישראל שהיו משתקים דבריה ועוזרים להמן. לפיכך זימנה שניהם, ולא הביאה אל המשתה אשר עשתה כי אם שניהם".

(1) מהו הקושי שרבי יוסף קרא עונה עליו?

(2) מהי תשובתו של רבי יוסף קרא על קושי זה?

(5 נקודות)

נושא ג – "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק"

6. עמוס, פרק ו'

א. (1) עיין בפסוקים א'–ב'.

אל מי עמוס פונה בפסוקים אלה, ולשם מה הוא מזכיר בדבריו ערים נוכריות?

(2) עיין בפסוקים ג'–ו'.

ציין שתי בעיות בהתנהגות של העם לדברי עמוס. בסס את תשובתך על לשון הפסוקים.

(10 נקודות)

ב. פסוקים ז'–י"ד עוסקים בפורענות שתבוא על החוטאים.

(1) בפסוק ח' הנביא מדבר על הפורענות בלשון שבועה. הסבר מדוע הוא נוקט לשון זו.

(2) על מי תבוא הפורענות המתוארת בפסוקים ז'–י"א, ועל מי תבוא הפורענות המתוארת בפסוקים י"ב–י"ד?

כתוב בלשון פורענות אחת המתוארת בכל קבוצת פסוקים.

(10 נקודות)

ג. עיין בפסוק י"ב, ובישעיה, פרק א', פסוק ג'.

ציין נקודת דמיון אחת בין תוכחת עמוס ובין תוכחת ישעיהו.

(5 נקודות)

7. מיכה, פרק ג'

עיין בפסוקים ט'–י"א.

א. ציין שלוש קבוצות של מנהיגים שאליהם פונה מיכה, וציין חטא אחד של המנהיגים מכל אחת מן הקבוצות.

(10 נקודות)

ב. (1) על פי פסוק י"ב, מהו העונש שיבוא על ישראל בעקבות חטאיהם?

(2) עיין בירמיה, פרק כ"ו, פסוקים י"ז–י"ח.

מה אפשר ללמוד על נבואת מיכה מן העובדה שהיא מוזכרת שוב בתקופתו של ירמיהו?

(10 נקודות)

ג. עיין בפסוק י"ב בפרקנו, ובפרק א', פסוק ו'.

מצא נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין שתי הנבואות שניבא מיכה.

(5 נקודות)

נושא ד – פרשנות רש"י ורמב"ן

8. סדר ומבנה התורה

א. רמב"ן (לויקרא, ט"ז, כ"ג): "ודרך הכתובים בכל מקום להשלים העניין אשר התחיל בו, אף על פי שיש בו קצת עניין מאוחר למה שיזכיר אחר כך".

(1) על פי רמב"ן, מה הם שני העקרונות שעל פיהם אירועים נכתבים בתורה?

(2) לדעת רמב"ן, איזה משני העקרונות עדיף על פני חברו?

(10 נקודות)

ב. לפניך שני מקורות שבהם רמב"ן מתייחס לכלל שמובא בסעיף א:

בראשית, פרק י"א, פסוקים כ"ו, ל"א–ל"ב

בראשית, פרק י"ב, פסוקים א'–ד'

ענין בשני המקורות, והסבר את הקושי העולה מהם ואת יישוב הקושי לאור הכלל שהביא רמב"ן.

(10 נקודות)

ג. ענין **בבמדבר**, פרק א', פסוק א', **בבמדבר**, פרק ט', פסוקים א'–ג', ובדברי רמב"ן שלפניך.

רמב"ן (לבמדבר, פרק ט', פסוק א'): "בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון – מכאן אמרו חכמים

אין מוקדם ומאוחר בתורה. וטעם האיחור הזה היה, כי כאשר בא הספר הזה הרביעי [ספר במדבר] להזכיר

המצוות שנצטוו במדבר סיני לשעתם, רצה להשלים עניין אוהל מועד ותיקונו כל ימי המדבר [פרקים א'–ח'],

והזכיר תחילה הדגלים [פרק ב'] ומקום האוהל ומעמד משרתיו ותיקון המשמרות למשאו לכל עבודת האוהל,

והזכיר קורבנות הנשיאים [פרק ז'] [...] והשלים [את העניין] קורבנותם בחנוכת המזבח [...] ואחר כך שב להזכיר

אזהרה שהזהיר אותם שלא ישכחו מצוות הפסח [פרק ט']".

על פי רמב"ן, הסבר מדוע התורה פותחת את ספר במדבר בהתרחשות שאירעה לאחר התרחשות שמתוארת

בפרק ט' של הספר.

(5 נקודות)

9. דרכו של רש"י בפרשנות

א. (1) על פי מה שלמדנו, מה הם שני סוגי הפירושים האופייניים לפרשנותו של רש"י?

(2) על פי מה שלמדנו, הסבר מדוע רש"י מביא לעיתים שני פירושים לאותו פסוק.

(10 נקודות)

ב. עיין ב**בראשית**, פרק י"ב, פסוק ה'.

רש"י: "אשר עשו בחרן" - שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו. ופשוטו של מקרא - עבדים ושפחות שקנו להם".

(1) ציין קושי אחד בפשוטו של מקרא שמביא רש"י.

(2) מדוע בפירוש לפסוק זה בחר רש"י להקדים את הדרש לפשט?

(10 נקודות)

ג. עיין ב**שמות**, פרק ב', פסוקים י"א-י"ד.

רש"י (לפסוק י"ד): "וַיִּירָא מֹשֶׁה" - כפשוטו. ומדרשו: דאג לו על שראה בישראל דילטורין [מלשינים], אמר, מעתה שמא אינם ראויין להיגאל".

ממה פחד משה על פי פשוטו של מקרא, וממה הוא פחד על פי המדרש?

(5 נקודות)

בהצלחה!